

Restauratie synagoge in Zwolle niet voor de sier

door Beatrice Jongkind

ZWOLLE – Het gebeurt niet vaak dat een synagoge in de provincie wordt gerestaureerd en tevens nog dienst doet als plaats voor gebed en bijbellezing door joodse Nederlanders. Zo'n joods 'godshuis', de synagoge aan de Schoutenstraat in Zwolle, wordt vandaag, na ruim vier jaar van restauratiewerkzaamheden, heringewijd.

De plechtigheid gaat gepaard met onder meer een kranslegging bij het monument voor de in de tweede wereldoorlog omgekomen Zwolse joden (slechts een kwart van de zeshonderd à zevenhonderd gedeporteerde Zwolse joden keerde in 1945 terug) en gebeurt met vrijwel dezelfde ceremonie als waarmee de synagoge bijna honderd jaar geleden werd geopend.

Was het godshuis destijds (in 1899) centrum van een bloeiende joodse gemeenschap, eind jaren zeventig was de joodse gemeenschap door oorlog en onder meer vertrek naar Israël zo gedecimeerd en vergrijsd dat zij de synagoge niet zelfstandig meer kon beheren. De 'Stichting voortbestaan synagoge Zwolle' voerde daarom ruim vier jaar onder Zwollenaren actie om de synagoge voor verder verval te behoeden. Overheid, fondsen, bedrijfsleven, kerken en particulieren droegen bij in de kosten van de restauratie.

Tolerantie

De eerste mededelingen in de Zwolse archieven over joden in de stad stammen uit het begin van de veertiende eeuw. Vermoedelijk waren het Duitse handelaren. Vanaf 1687 komen in de Zwolse archieven steeds vaker vermeldingen van individuele joden of van een gemeenschap van joden voor. In de achttiende eeuw worden zij steeds toleranter bejegend. Joden worden zelfs toegelaten tot de gilden, wat in die tijd in andere Nederlandse steden ondenkbaar was.

In 1757 vindt de joodse gemeenschap, zo'n driehonderd zielen, een ruimte voor de eredienst: het huis 'Juffrou Schilders Huysen' in den Broeren, de huidige Librije. Het gebouw wordt al snel te klein en de gemeenschap koopt in 1892 vijf percelen aan de Schoutenstraat tegenover de Nieuwe Markt. Op vrijdag 21 juli 1899 wordt het nieuwe 'godshuis' ingewijd.

Bij de recente restauratie is veel van de oorspronkelijke staat van de oude synagoge, die ontworpen is door de Zwolse architect F. C. Koch, bewaard gebleven. Volgens de 'Stichting voortbestaan synagoge' wordt nu al gesproken van een van de mooiste Jugendstil-monumenten van Nederland. Zoals gebruikelijk is het synagogegebouw oost-west georiënteerd. Aan de oostkant van het gebouw bevindt zich de 'heilige ark', de kast met de Thora-rollen. Voor de ark hangt het voorhangsel, een statige trap leidt daar vanuit de zaal naar toe. Voor de traptreden bevindt zich een lessenaar, de Amoed, en even verderop in het schip van de synagoge staat de Bima, de eikenhouten verhoging waarop de lezing uit de Tora plaats vindt.

Samuel Hirsch

De ingang van de synagoge is aan de westkant. Tegen de westwand bevindt zich een balkon, de vrouwengalerij. Het huidige hekwerk langs de gaanderijen werd pas in 1920 aangebracht, op uitdrukkelijk verzoek van de toenmalige, laatste opperrabbin van Overijssel, Samuel Juda S. Hirsch. Een deel van de Nieuwe Markt en de Schoutenstraat wordt vandaag herdoopt in de Samuel Hirschstraat. Tien andere stra-

...Ook voor cursusgroepen...

FOTO MARCEL MALHERBE

ten worden hernoemd naar Zwolse joden die in de kampen omkwamen. Het nieuwe 'huis van samenkomst' zal, behalve aan erediensten voor de nog ruim vijftig gemeenteleden, ook onderdak verschaffen aan cursusgroepen en bijvoorbeeld exposities.

„In veel steden is de oude synagoge veranderd in een pakhuis, magazijn

of fabriek”, zegt de voorzitter van de Nederlandse israelietische gemeenschap, D. Stibbe. „Na de oorlog waren daar immers geen joodse gemeenschappen meer. Ook in Zwolle wordt het jodendom niet meer zo beleden als vroeger. Zo is een vaste voorganger te duur voor ons. Maar erediensten houden we nog wel.”